

Eikenprocessierups en aansprakelijkheid

Wat wordt van een boomeigenaar verwacht?

Het zal niemand in Nederland zijn ontgaan dat de eikenprocessierups en de daarmee samenhangende overlast landelijke fenomenen zijn geworden, met 2019 als piekjaar. Sinds enkele weken gaat er geen dag voorbij zonder dat in de media-aandacht is voor de verwachte, aankomende plaag. Boomeigenaren maken zich zorgen om eventuele schadeclaims. Wat mag er van boomeigenaren worden verwacht om te voorkomen dat zij aansprakelijk zijn voor schade. Het draait daarbij om de zogenaamde zorgvuldigheidsnorm die een boomeigenaar in acht heeft te nemen. De zorgvuldigheidsnorm bepaalt wat een boomeigenaar moet doen of nalaten om niet aansprakelijk te zijn voor schade als gevolg van eikenprocessierups.

— Bas Visser (jurist, bomenvakman) & Jilles van Zinderen (bomenadvocaat)

> Experts verwachten dat in 2020 de plaagdruk weer hoog zal zijn. De problemen bij de eikenprocessierups zijn het gevolg van de brandharen van de rups. Iedere rups heeft ongeveer 700.000 microscopisch kleine brandharen en vervelt ook nog een paar keer per seizoen. Daardoor zitten de nesten, ook de oude nesten, vol met brandharen. Wat het nog lastiger maakt is dat de brandharen zes tot acht jaar lang hinder kunnen veroorzaken en de wind de brandharen kan verspreiden. Veel informatie over de eikenprocessierups is te vinden op de website www.processierups.nu. Gelukkig blijft de hinder van de eikenprocessierups meestal beperkt tot jeuk, huiduitslag of een allergische reactie. Als de brandharen worden ingeademd kan er sprake zijn van benauwdheid of klachten die vergelijkbaar zijn met neusverkoudheid. Dat laatste is overigens wel weer vervelend in relatie tot de maatregelen in verband met COVID-19. Bij die verschijnselen moeten mensen immers thuisblijven en uitzieken. Problemen met de eikenprocessierups kunnen ernstiger zijn als brandharen in het oog terecht komen of een persoon (of dier) wordt blootgesteld

aan veel brandharen op de huid of in de longen. In zeldzame, ernstige gevallen kunnen de brandharen dan leiden tot netelroos, anafylactische shock, ademhalingsproblemen of blindheid als gevolg van ontstekingen aan het oog.

Onrechtmatige daad

Als iemand schade lijdt of letsel oploopt als gevolg van de eikenprocessierups, is het de vraag of die persoon deze schade kan verhalen bij degene die verantwoordelijk is voor de eik waarin de eikenprocessierups zich bevond. Hij kan daarbij geen beroep doen op artikel 6:179 Burgerlijk Wetboek (BW) dat aansprakelijkheid regelt voor schade door dieren. Dat artikel ziet namelijk alleen toe op dieren die iemands eigendom zijn en de boomeigenaar is niet de eigenaar van de daarop aanwezige rupsen.

Als iemand zijn schade vergoed wil zien, dan zal die persoon een beroep moeten doen op artikel 6:162 BW. Dit is het artikel over de onrechtmatige daad. Bij een onrechtmatige daad is er sprake van een inbreuk op een recht, een doen of nalaten in strijd met een wettelijke plicht of een doen of

nalaten met hetgeen volgens ongeschreven recht in het maatschappelijk verkeer betaamt.

Bij eikenprocessierups wordt meestal gekeken naar het laatste soort onrechtmatige gedraging. Om te bepalen of een boomeigenaar aansprakelijk is, moet worden beoordeeld of hij wel alle voorzorgsmaatregelen heeft getroffen die van hem mochten verwacht. Maar welke maatregelen mogen dan worden verwacht? Dat wordt bepaald aan de hand van de door de Hoge Raad geformuleerde zorgvuldigheidsnormen uit het Kelderluikarrest, de zogenaamde kelderluikcriteria.

Het gaat dan om vier criteria:

1. Hoe waarschijnlijk kan de niet-inachtneming van de vereiste oplettendheid en voorzichtigheid worden geacht? Dus: hoe waarschijnlijk is het dat een bezoeker onoplettend of onvoorzichtig is?
2. Hoe groot is de kans dat daaruit ongevallen ontstaan?
3. Hoe ernstig kunnen de gevolgen zijn?
4. Hoe bezwaarlijk zijn de te nemen veiligheidsmaatregelen?

foto Luc Hoogenstein | Wikipedia

- (1) Veel mensen zullen nog niet voldoende op de eikenprocessierups bedacht zijn. Weliswaar is de eikenprocessierups een landelijk fenomeen en is er veel (media)aandacht voor, maar van algemene bekendheid van de risico's van de eikenprocessierups bij het publiek is nog geen (of beperkt) sprake. Dat kan in de toekomst anders worden, maar een boomeigenaar moet er nu nog rekening mee houden dat het publiek niet extra oplettend of voorzichtig zal zijn. Dat betekent dat een eigenaar wel moet informeren en waarschuwen voor aanwezige eikenprocessierupsen.
- (2) De kans op ongevallen is best groot nu de plaagdruk in Nederland zo hoog is. Er zijn in 2019 veel klachten gemeld bij de huisarts.
- (3) Hoe ernstig de gevolgen kunnen zijn, is sterk afhankelijk van de concrete situatie. Hoeveel (letsel)schade door de eikenprocessierups ontstaat is nog niet inzichtelijk maar de algemene indruk is dat de gevolgen meestal beperkt blijven tot jeuk en slechts in bijzondere gevallen ernstig kunnen zijn.
- (4) Hoe bezwaarlijk zijn de te nemen veiligheidsmaatregelen? Er zijn veel soorten methoden om hinder en de kans op schade door de eikenprocessierups te beperken, zowel preventief als reactief. Het ophangen van waarschuwingsborden en het

aanbrengen van linten rond bomen is niet zo bezwaarlijk en zal meestal wel van een boomeigenaar juridisch gevraagd worden, tenzij deze aantoonbaar dat dit gezien de grootte of inrichting van zijn terreinen niet goed mogelijk is.

Hoge kosten

Voor bos- en natuureigenaren zal het arbeidsintensieve beheerwerk vaak te duur zijn en niet in verhouding staan tot de overige beheerkosten. Rupsen monitoren, eitjes opsporen en verwijderen, spuiten, opzuigen, afvoeren, enzovoort. Het moet allemaal gebeuren door gespecialiseerde bedrijven met speciale apparatuur met speciaal opgeleid personeel plus bijzondere afvalverwerking. En dat alles op de juiste tijdstippen. Dus zeer hoge beheerkosten. Dat betekent ook dat het voor eigenaren van bos en natuur vaak te arbeidsintensief en te duur is om uit te voeren op veel locaties. Anders dan bijvoorbeeld gemeentes binnen de bebouwde kom, kunnen bos- en natuureigenaren vaak niet anders dan goed waarschuwen en beperkt eikenprocessierupsen preventief voorkomen door bijvoorbeeld juiste onderbeplanting en nestkasten. Het verwijderen van alle nesten kost niet alleen kapitalen, maar zou tot gevolg kunnen hebben dat heel veel eiken

gekap worden. En eiken zijn qua biodiversiteit voor (andere) insecten juist van groot belang voor de kwaliteit van natuur en leefomgeving.

Uitnodiging of contract

Op verschillende manieren blijkt uit de rechtspraak dat een eigenaar niet alles hoeft te doen om hinder, gezondheidsrisico's of gevaar voor anderen te voorkomen. Natuurlijke processen, zoals aanwezigheid van brandharen of overwaaiende onkruidzaden, leiden niet per definitie tot aansprakelijkheid. Ook in 2008 stelde een rechtbank over de bestrijdingsmaatregelen tegen eikenprocessierupsen van een gemeente: "Welk bestrijdingsmiddel ook zou zijn toegepast het is niet mogelijk om de eikenprocessierups en dus ook de daarmee gepaard gaande overlast volledig uit te bannen."

Belangrijke uitzonderingen op bovenstaande zijn situaties waarin sprake is van "uitnodiging" en "contract". Wie een wandelaar uitnodigt om te gaan zitten op een bankje, of te liggen op een ligweide of strand, moet dat aanbod wel waar maken en de mensen niet met processierupsen opzadelen. Datzelfde geldt voor contracten, zoals verhuur van kampeerplekken onder eiken of van vakantiehuisjes met terras of zwemgelegenheid onder de eiken. Gebruikers mogen erop kunnen rekenen dat het aangeboden hen niet meteen "in de nesten" werkt. Een wandelpad is op zich geen uitnodiging, maar een (zeer) hoge gebruiksintensiteit kan, mits redelijkerwijs uitvoerbaar en betaalbaar, wel de noodzaak tot maatregelen met zich meebrengen vanwege de voorzienbare (zeer) hoge risico's op grond van voornoemde kelderluikcriteria.

Samengevat zullen bos- en natuureigenaren wel in beeld moeten hebben waar de risico's zijn en daarvoor moeten waarschuwen met borden en soms, op plekken waar publiek de hinder niet verwacht, met linten. Maar in beginsel kan het daarbij blijven, tenzij van "situaties van uitnodiging of contract" sprake is.<

jilles@hautlegal.nl
bmvisser@freeler.nl

Het praktijkadvies eikenprocessierups met praktische handvatten voor bos- en natuureigenaren staat op www.vbne.nl